

Sisällys

Saatesanat	9
Aluksi	11
Johdanto	15
Fyysinen ja henkinen turvallisuus kasvatuksen perustana	15
Henkilöturvallisuus ja kasvattajan suojelutoimet	17
Kurinpitoa ja ojentamista koskevista perusopetuksen menettelyistä	20

OSA 1.

Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö kasvatuksessa

1 Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö	23
Turvallisuus kasvu- ja oppimisympäristön perustana	23
Lait ja ohjeistukset	24
Turvallisuuskulttuuri	26
Fyysinen ja henkinen turvallisuus	28
Turvallinen ryhmä	32
Kasvattajan vastuu ryhmän turvallisuuden tunteesta	35
Ryhmän turva-asteikko	37
Ryhmän turvallisuuden tunteeseen vaikuttaminen	40
2 Yhteisöllisyys	43
Yhteisöllisyys tuottaa turvallisuutta	43
Asiantuntijuus	46
Vuorovaikutus	47

Joustavuus	49
Vastuunotto	50
Turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön ylläpitäminen ja kehittäminen	52
Turvallisuustoimenpiteiden monitasoinen rakenne	54
Interventioilla muutokseen	56
3 Ennakointi ja ennaltaehkäisy	61
Ennakointi on riskien hallintaa	61
Perusodotusten avaaminen ja selventäminen kasvatettaville	64
Yksittäisten tilanteiden ennakointi	69
4 Vuorovaikutus kasvatuksessa	75
Vuorovaikutus kasvatuksen perustana	75
Kasvattajan ohjaama vuorovaikutusprosessi	77
Vuorovaikutuksen tunnetilat ja sanaton viestintä	78
Lapsen toimintaan mukautuva vuorovaikutus	79
Tunneside ja merkityssuhde	81
Vuorovaikutus haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa	83
Miksi lapsi haastaa kasvattajaa?	84
Valta vuorovaikutussuhteessa	86
Ei-toivotun toimintamallin muuttaminen	90
Vuorovaikutus haastavassa tilanteessa	94
Kasvattajan positio, vaikuttamisen ja suostuttelun keinot	96
Lapsen sisäinen puhe	100
Kuulluksi tuleminen	102
5 Palaute ja palkitseminen	105
Palautteen avulla ohjataan lapsen toimintaa	105
Positiivinen ja negatiivinen palaute	106
Johdonmukaisuus ja oikeudenmukaisuus palautteen antamisessa	108
Palautteen vastaanottamisen vaikeus	110
Palauteriippuvuus	111
Palkitseminen	113

6 Kasvattajan ammattirooli	117
Kasvattajan ammattiroolin lähtökohdat	117
Ammattiroolisuodatin	118
Ammattiroolisuodattimen läpäisevyys	119
Ammattiroolisuodatin vuorovaikutuksessa	121
Ammattiroolisuodatin haastavissa tilanteissa	124
7 Kiusaaminen henkistä ja fyysistä turvallisuutta heikentävänä tekijänä	127
Puuttumisen välttämättömyys	128
Sitouttavat säännöt	130
Todentaminen ja kartoittaminen	131
Ryhmytyminen ja ryhmyttäminen	136
Yhteistyö vanhempien kanssa	138
Välitön puuttuminen, jälkitoimet ja seuranta	140
Onnistumisia ja uusia haasteita	143

OSA 2. Kasvattajan suojelutoimet henkilöturvallisuuden vaarantavassa tilanteessa

8 Suojelun perusteet	147
9 Käyttäytymisen fyysinen rajoittaminen	155
Kasvata suojellen	155
Suojelutoimena toteutettu fyysinen rajoittaminen ei ole... ..	162
Yhteiset pelisäännöt	167
Perehdy, kouluttaudu ja harjoittele	172
Rajoittamiseen siirtyminen	175
Suojelutoiminta fyysisenä menettelynä	187
Rajoittamisotteet lievimmän keinon periaatteella	191
Rajoittamisen jälkeen	204
10 Kasvattajan fyysinen itsesuojelu	209
Tunnistamisesta ennakointiin	209
Valmistautuminen	217
Varoittavat ennusmerkit	223

Toiminta itsesuojelutilanteessa	225
Jatkotoimet	234
11 Oppilaan poistaminen ja tarkastaminen	237
Oppilaan poistaminen	238
Tarkastaminen ja vaarallisen esineen tai aineen haltuun ottaminen ...	240
Lopuksi	245
Vahvempaa yhteisöllisyyttä ja laadukkaampaa vuorovaikutusta	245
Hallitun turvallisesti vaara- ja uhkatilanteissa	247
Kohti turvallisempaa kasvu- ja oppimisympäristöä	249
Kirjallisuus	251
Linkit	255
Liite. Järjestyslain 3. luvun mukaan kielletyt aineet ja esineet (27.6.2003/612)	257